

Анотація

Кетрарь А. А. Суб'єкти авторських відносин. — Стаття.

Стаття визначає зміст таких понять, як суб'єкт авторського права, автор твору; досліджується питання первинних та похідних суб'єктів авторських прав. Проаналізовано правове становище співавторів, авторів похідних та складених творів, авторів творів, створених у порядку виконання службових обов'язків.

Ключові слова: авторське право, суб'єкт авторських відносин, автор твору, правонаступники автора, спадкоємці автора.

Аннотация

Кетрарь А. А. Субъекты авторских отношений. — Статья.

Статья определяет содержание таких понятий, как субъект авторского права, автор произведения; исследуется вопрос первичных и производных субъектов авторских прав. Проанализировано также правовое положение соавторов, авторов производных и составных произведений, авторов произведений, созданных в порядке выполнения служебных обязанностей.

Ключевые слова: авторское право, субъект авторских отношений, автор произведения, правопреемники автора, наследники автора.

Summary

Ketrar A. Subjects of author's relations. — Article.

Article defines the maintenance of such concepts as the subject of the copyright, the author of product; the question of primary and derivative subjects of copyrights is investigated. The legal status of coauthors, authors of derivative and compound products, authors of products of the official duties created as performed also.

Keywords: the copyright, the subject of author's relations, the author of product, assignees of the author, successors of the author.

УДК 336.221:346.12

О. Р. Зельдіна, О. Ю. Гостєва

ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ

Питання про доцільність розробки та затвердження Верховною Радою України єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, що регулює питання оподаткування, активно обговорювались в наукових і ділових колах впродовж 20 років незалежності України. Кодекс повинен був замінити безліч законів і підзаконних нормативно-правових актів про оподаткування, що дозволило б систематизувати податкове законодавство України, усунути неузгодженість норм права, нестабільність податкового законодавства, громіздкість розрахунку основних податків і тому подібне.

На думку А. В. Майстренко, основними недоліками раніше існуючої системи оподаткування були: по-перше, часті зміни в законах щодо деяких податків, які негативно відражаються на діяльності суб'єктів підприємництва, не дають підприємцям нормально функціонувати, випускати конкурентоздатну продук-

цію, по-друге, система в цілому достатньо громізка, розрахунки окремих податків не виправдано ускладнені [1, 129].

Ф. А. Ярошенко, характеризуючи податкове законодавство, відзначав, що неузгодженість податкового законодавства з іншими законодавчими та нормативними актами; нераціональна система податкових пільг, яка вабить порушення принципів справедливості в оподаткуванні і зниженні фіскальної ефективності основних податків; нестабільність податкового законодавства, яка обмежує можливості формування суб'єктами господарювання фінансової і економічної політики в середньо- і довгострокові періоди, — все це негативно відражається на роботі суб'єктів підприємницької діяльності [2, 3].

Л. М. Еріс відзначає, що в податковому законодавстві були відсутні положення, які чітко та однозначно регламентували механізм реалізації цілей і завдань податкової політики, що гальмувало розвиток підприємницьких структур [3, 76].

«Безумовно, такий стан податкового законодавства потребує корінних змін і підготовки єдиного закону — Податкового кодексу, який гармонізував би всю систему. Податкова система України, яка діє, має багато недоліків...» [2, 3].

2 грудня 2010 р. був прийнятий Податковий кодекс України, який набув чинності з 1 січня 2011 р. [4]. «В результаті ухвалення Податкового кодексу було скасовано великий ряд законів України, які протягом 19 років регулювали оподаткування і служили об'єктом критики і вдосконалення» [5, 8]. У цьому, без сумніву, полягає прогресивна роль Податкового кодексу України.

Мета цієї статті — аналіз Податкового кодексу, виявлення проблем його реалізації та розробка пропозицій з модернізації податкового законодавства.

У зв'язку з ухваленням Податкового кодексу України виникає правомірне питання — чи вирішені проблеми, які характеризували систему оподаткування, що існувала до набуття чинності Податкового кодексу?

Аналіз Податкового кодексу України, а також практика його застосування продемонстрували відсутність ефективної системи оподаткування. «Система оподаткування тим більше ефективна, чим вона зручніша як для того, хто платить податки, так і для того, хто здійснює контролюючі функції. Податкова система повинна забезпечувати раціональне співвідношення між інтересами держави в отриманні джерел для покриття державних витрат та інтересами платників у сплаті податку в такому розмірі, щоб це не суперечило їх особистим і виробничим інтересам та інтересам суспільства в цілому» [6, 106].

На сьогоднішній день стало очевидне, що ухвалення Податкового кодексу — позитивний крок у вдосконаленні господарського законодавства, але ряд проблем, які існували до ухвалення кодексу, все ж таки не вирішено. З'явилися і деякі додаткові проблеми для суб'єктів господарювання, що обумовлено окремими новелами Податкового кодексу. Створюється враження, що при підготовці Податкового кодексу домінували відомчі інтереси податкової адміністрації, а основоположні акти господарського законодавства, зокрема Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р. [7], було проігноровано.

Зупинимося на деяких проблемах.

1. Одним з основних аргументів ухвалення Податкового кодексу України була необхідність забезпечення стабільності податкового законодавства. Саме стабільність норм права про оподаткування дає можливість суб'єктам господарювання спрогнозувати свої доходи і витрати на найближче майбутнє. Стабільність податкового законодавства є одним з основних вимог при виборі інвесторами країни для вкладення інвестицій, про необхідність залучення яких постійно говорять представники різних гілок влади в Україні. «Сьогодні кожному зрозуміло, що стабільність в оподаткуванні — основна умова успішного розвитку економіки» [8, 74]. «Головною метою ухвалення Податкового кодексу була побудова сучасної, справедливої податкової політики, яка забезпечила б стабільність оподаткування, рівність всіх платників податків перед законом, досягнення стратегічних цілей стійкого розвитку в оновленій системі державної регуляції економіки» [9, 48]. «Програма реформування податкової системи України передбачає: підвищення ефективності, збалансованості та прозорості податкової системи України з метою створення необхідних умов для виконання конституційно закріплених функцій держави, забезпечення конституційних гарантій громадян на достатній життєвий рівень, стабільності та визначеності умов ведення економічної діяльності на території України...» [2, 19].

Податковий кодекс України встановлює, що основним принципом податкового законодавства України є принцип стабільності (підп. 4.1.9 ст. 4 розділу 1 Податкового кодексу України), який має на увазі, що «зміни до будь-яких елементів податків і зборів не можуть вноситися пізніше, ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому діятимуть нові правила і ставки. Податки і збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року».

Незважаючи на дану норму права, до Податкового кодексу України за рік його дії біля десяти разів вносилися зміни. У такій ситуації про яку стабільність податкового законодавства і залучення інвесторів до України може йти мова? Наведемо приклади. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України і про ставку ввізного (експортною) мита на деякі види зернових культур» від 19 травня 2011 р. № 3387-VI [10], яким скасовано податкові пільги з ПДВ для окремих видів послуг і відновлення їх оподаткування, який опублікований 17 червня 2011 р. і набув чинності з 1 липня 2011 р. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України і деякі інші законодавчі акти України щодо удосконалення окремих норм Податкового кодексу України» від 7 липня 2011 р. № 3609-VI [11] набув чинності 6 серпня 2011 р. Дані зміни стосуються практично всіх розділів Податкового кодексу. Залишається загадкою, коли суб'єкти господарювання повинні вивчати новели податкового законодавства, якщо вони не встигають стежити за блискавичною зміною норм права про оподаткування. Ситуація ускладнюється, перш за все, тим, що Податковий кодекс все ще продовжують удосконалювати по ходу справи.

Для вирішення цієї проблеми потрібні не декларативні норми права, а встановлення відповідальності для суб'єктів законотворчості, які порушують прин-

цип стабільності, закріплений підп. 4.1.9 ст. 4 Податкового кодексу України. Інакше складається ситуація, що закони повинні виконуватися суб'єктами господарювання, а для тих, хто їх приймає, «закон не писаний». Щоб вимагати з інших виконання законів, необхідно самим демонструвати шанобливе відношення до закону.

2. Особливої уваги і аналізу заслуговують норми права, які з'явилися в Податковому кодексі України на основі Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деякі інші законодавчі акти України щодо удосконалення окремих норм Податкового кодексу України» від 7 липня 2011 р. № 3609-VI (далі — Закон № 3609-VI):

а) підп. 20.1.2 ст. 20 Податкового кодексу України передбачає, на перший погляд, нешкідливий обов'язок платника податків, при перевірках податкової служби, готувати копії документів, які свідчать про порушення законодавства. Причому, якщо до змін Законом № 3609-VI такий обов'язок стосувався тільки виїзних перевірок, то на сьогоднішній день цей обов'язок відноситься до будь-якого виду перевірок, які передбачені Податковим кодексом України. Розглянемо, що виходить на практиці. Податкові служби різних рівнів постійно звертаються із запитом до суб'єктів господарювання з вимогою надати ті або інші копії документів. При цьому складається враження, що податкові служби різних рівнів діють розрізнено, не взаємодіють між собою. В результаті суб'єкт господарювання тільки і займається тим, що готує копії тих або інших документів. Але найцікавіше полягає в тому, що Податковий кодекс України передбачає обов'язок передавати «копії документів, які свідчать про порушення податкового законодавства». Тобто податкові служби, ще не вивчивши дані документи (витребування копій документів доцільне для їх детального вивчення), вже знають, що вони свідчать про порушення законодавства. Виходячи з сенсу цієї норми, суб'єкти господарювання, передаючи копії, завірені їх уповноваженими особами, підтверджують, що дані документи «свідчать про порушення ними законодавства». Виникає питання, а куди поділася презумпція невинності, та хіба не податкові служби або правоохоронні органи повинні довести, що передані документи свідчать про порушення тих або інших норм права. Викликає подив ще одна новела даної статті, де безпечно законодавець передбачає необхідність дачі пояснень з питань, які виникають під час перевірок. Практика показує, що перевіряючі, чи то через недостатню компетентність, чи то через інші мотиви, нерідко буквально заважають різного роду запитаннями, відповіді на які зобов'язані знати самі посади та просто заважають працювати персоналу організацій, що перевіряються, — платників податків. Дана норма не стикується із ст. 63 Конституції України [12], де передбачена можливість відмови від дачі свідчень проти себе і близьких.

В зв'язку з цим доцільно дану статтю Податкового кодексу України привести у відповідність з вимогами Конституції та передбачити, що суб'єкт господарювання має право, а не зобов'язаний давати пояснення податковим службам з приводу питань, що виникають під час перевірок;

б) підп. 41.3 ст. 41 Податкового кодексу України в редакції Закону № 3609-VI встановлює, що порядок контролю митними органами за сплатою ПДВ, акцизного податку, екологічного податку визначається спільним рішенням центральних органів державних податкової та митної служб.

В зв'язку з цим доцільно застерегти від негативного досвіду, який мав місце в період активної роботи СЕЗ «Донецьк», СЕЗ «Азов», СЕЗ «Закарпаття». Закони про здійснення господарської діяльності в даних СЕЗ передбачали, що порядок стягування ПДВ при вивозі готової продукції з СЕЗ на територію України розробляється спільно центральними органами податкової та митної служб. Даний порядок так і не був розроблений, що привело до подвійного оподаткування підприємств, які діяли на територіях вищезазначених СЕЗ. В результаті підприємства вимушені були звертатися в судові органи, у тому числі до Верховного Суду України, неодноразово писати в Кабінет Міністрів України, Президентів України. Проте всі ці зусилля не принесли належного результату і підприємства повинні були припинити господарську діяльність. Причина відсутності даного документа полягала в тому, що податкові та митні служби, в боротьбі за планові показники, не змогли узгоджити між собою порядок стягування ПДВ.

Для уникнення аналогічної ситуації доцільно основоположні моменти митного контролю при стягуванні ПДВ, акцизного і екологічного податків, передбаченого п. 41.3 ст. 41, закріпити Податковим і Митним кодексами, що виключить можливість лобіювання вузьковідомчих інтересів;

в) після ухвалення Податкового кодексу України виникла проблема зареєструвати на законних підставах платником ПДВ знов створене підприємство. Для вирішення цієї проблеми Законом № 3609-VI п. 182.1 ст. 182 Податкового кодексу України доповнений другим абзацом, де йде мова про те, що для реєстрації суб'єкта господарювання як платника ПДВ необхідно, щоб статутний капітал або балансова вартість активів (основних засобів, нематеріальних активів, запасів) перевищувала 300 000 грн. Не ясне правове навантаження вказаної норми права. Згідно законодавства України оцінка майна, яке вкладається в статутний фонд суб'єкта господарювання, здійснюється самостійно засновниками, тому до статутного фонду можна внести старий комп'ютер і оцінити його в 300 000 грн або інтелектуальну власність на ту ж суму. Причому внесок вноситься протягом року, а за цей час суб'єкт господарювання може почати процес ліквідації або реорганізації. Таким чином, дана норма права передбачає формальні вимоги. Набагато розумно спростити цей порядок і усунути непотрібні перепони і обмеження, встановлені ст. ст. 181, 182 Податкового кодексу України, які нічого не дають ні державі, ні суб'єкту господарювання, а створюють необхідність пошуку «обхідних шляхів» діючих норм права;

г) в процесі ухвалення Податкового кодексу України було багато завірень законодавця про те, що буде встановлено чіткий механізм відповідальності посадових осіб податкової служби за відмову приймати звітність і порушення інших прав суб'єктів господарювання. Відповідна норма права була передбачена в проекті Податкового кодексу України, але потім якось непомітно зникла. Редакція діючого Податкового кодексу України не містить механізму відпові-

дальності посадових осіб податкових служб за необґрунтовану відмову приймати податкову звітність. На думку законодавця, вирішити цю проблему повинна нова редакція п. 49.15 ст. 49 Податкового кодексу України, де встановлено критерії визнання не поданої податкової декларації, яка надається поштою або засобами електронного зв'язку, обов'язок податкової служби відправити письмову відмову суб'єкту господарювання в ухваленні податкової декларації. На наш погляд, дані нововведення жодним чином не вирішують зазначену проблему, оскільки не виключають можливості напряду незаконної письмової відмови. Тим паче, що п. 49.15 ст. 49 Податкового кодексу України не вимагає обов'язкової вказівки підстави такої відмови та можливість оспорити даний документ. Ще один приклад незаконних дій посадових осіб податкової служби пов'язаний з введенням електронної форми звітності. Що розглядається як позитивне нововведення, на практиці це вилилося у відмови посадових осіб податкової служби приймати звітність в паперовій формі. Фактично податкові органи вимагають від суб'єктів господарювання крім паперової звітності в обов'язковому порядку подавати електронну форму звітності.

На сьогоднішній день відсутня можливість притягати до відповідальності посадову особу, яка порушила норми права і дала незаконну відмову. Поки не буде законодавчо передбачена відповідальність представників податкової служби за неправомірне застосування тих або інших норм права або відмова належним чином застосовувати норми податкового законодавства, дані та аналогічні проблеми вирішені не будуть;

д) Закон № 3609-VI містить ряд норм, що розширюють повноваження Кабінету Міністрів України. Наведемо декілька прикладів: підп. 229.5.16 ст. 229 Податкового кодексу України передбачає, що перелік підприємств, які здійснюють ввезення нафтопродуктів для використання у якості сировини для виробництва у хімічній промисловості, затверджується Кабінетом Міністрів України. Підпункт 229.5.17 ст. 229 Податкового кодексу України визначає, що ввезення нафтопродуктів, що використовуються в якості сировини для виробництва у хімічній промисловості, здійснюється в межах квот, встановлених Кабінетом Міністрів України. Підпункт 258.4.1 ст. 258 Податкового кодексу України встановлює, що перелік об'єктів ділянок надр, на яких реалізуються інвестиційні проекти (програми), визначається центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики в нафтогазовому комплексі. Підпункт 258.4.2 ст. 258 Податкового кодексу України свідчить, що порядок відбору та затвердження інвестиційних проектів (програм) визначається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економіки і торгівлі. Підрозділ 3 розділу XX Податкового кодексу України визначає особливості оподаткування ПДВ при операціях по ввезенню на митну територію України, в режимі імпорту, устаткування та комплектуючих, що не виробляються в Україні для використання в господарській діяльності підприємствами суднобудівельної промисловості. Перелік такого устаткування та комплектуючих, що не виробляються в Україні, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Досвід попередніх років показує, що заурегульованність процесу робить навіть найпрогресивніші норми права декларативними. Впродовж ряду років представники вищого ешелону влади говорять про необхідність децентралізації, а на ділі все більше прав і повноважень передається центральним органам влади. «Очевидно, що політика, яка визначається центральними органами, менше враховує регіональні та місцеві умови при забезпеченні соціальних потреб, чим політика, яка формується органами місцевої влади, які не тільки ближче до проблем влади, але і знаходяться під великим контролем з боку територіальної громади» [13, 28].

Податковий кодекс України містить, зрозуміло, і позитивні норми. До їх числа відносяться: неможливість притягання до відповідальності платників податків, які діяли відповідно до податкової консультації, навіть якщо в майбутньому така консультація буде змінена або скасована (п. 53.1); до введення в дію положення про спрощену систему оподаткування суб'єктів малого підприємництва не проводиться фактична перевірка фізичної особи-підприємця, яка не зареєстрована платником ПДВ, і юридичної особи, яка застосовує спрощену систему оподаткування з включенням ПДВ в єдиний податок (підп. 75.1.3). Позитивно можна оцінити норму, яка встановлює, що посадові особи Державної податкової служби мають право приступити до документальної виїзної фактичної перевірки за наявності підстав, встановлених кодексом і пред'явленні документів, перелік і вимоги до яких чітко визначено кодексом (п. 81.1). Позитивний характер носить правило, яке свідчить, що у випадку якщо норма Податкового кодексу України або іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі цього кодексу, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів, або коли норми одного і того ж нормативно-правового акту суперечать один одному та припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість ухвалити рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення приймається на користь платника податків (п. 56.21) та інші.

Підводячи підсумок, необхідно зробити такі висновки:

1. Держава повинна забезпечити стабільність податкового законодавства не декларативно, а за допомогою закріплення реальної відповідальності, зокрема народних депутатів, за порушення даного основоположного принципу системи оподаткування.

2. Велика частина норм права, які містяться в Податковому кодексі України, вимагають офіційних письмових роз'яснень, оскільки не тільки суб'єкти господарювання, але і представники податкових служб різних рівнів трактують одні і ті ж норми права по різному.

3. Доцільно передбачити відповідальність посадових осіб податкової служби за незаконну відмову приймати звітність у суб'єктів господарювання та інші порушення прав суб'єктів господарювання, що дозволить зменшити випадки незаконних дій та бездіяльності посадових осіб податкової служби України.

4. Необхідно спростити передбачений Податковим кодексом України порядок відбору і затвердження інвестиційних проектів (Програм) за допомогою децентралізації цього процесу, поклавши на центральні органи влади функцію контролю за реалізацією норм права.

Література

1. Майстренко О. В. Прийняття Податкового кодексу як шлях до ефективності системи оподаткування України // *Право України*. 2010. № 6. С. 128–134.
2. Ярошенко Ф. О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу (коментарі до пропозицій Міністерства фінансів України // *Фінанси України*. — 2010 — № 7. — С. 3–21.
3. Єріс Л. М. Податкове планування як засіб збільшення фінансових ресурсів підприємств // *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 2. С. 76–86.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // *Голос України*. — 2010. — 4 дек., № 12. — С. 229–230.
5. Воробійов Ю. М. Податкова система України: історія становлення та перспективи розвитку // *Науковий вісник/ Фінанси, банки, інвестиції*. 2010. № 3. С. 6–10.
6. Капаєва Л. М. Фінансове право : навч. посіб. / Л. М. Капаєва, М. С. Лях. К., 2004. 248 с.
7. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 верес. 2003 р. № 1160-IV // *Відомості Верховної Ради України*. — 2004. — № 9. — Ст. 79.
8. Демченко Т. М. Налогова політика як інструмент регулювання відтворювального процесу // *Актуальні проблеми економіки*. — 2004. — № 2. — С. 69–75.
9. Майстренко О. В. Податковий кодекс України: прогнози та реальність // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. — 2011. — № 5. — С. 46–51.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та про ставки вивізного (експортного) мита на деякі види зернових культур : Закон України від 19 трав. 2011 р. № 3387-VI // *Офіційний вісник України*. — 2011. — № 45. — Ст. 1822.
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України : Закон України від 07 лип. 2011 р. № 3609-VI // *Офіційний вісник України*. — 2011. — № 60. — Ст. 2403.
12. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1999 р. № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
13. Сфрємова І. Децентралізація влади: шлях до самостійності місцевих бюджетів // *Підприємництво, господарство і право*. — 2009. — № 9. — С. 25–28.

Анотація

Зельдіна О. Р., Гостєва О. Ю. Податковий кодекс: правові проблеми та напрями його модернізації. Стаття.

У статті проаналізовано негативні і позитивні аспекти Податкового кодексу України як етапу кодифікації господарського законодавства. Розроблено напрями модернізації Податкового кодексу.

Ключові слова: Податковий кодекс, господарське законодавство, модернізація законодавства.

Аннотация

Зельдина Е. Р., Гостева Е. Ю. Налоговый кодекс: правовые проблемы и направления его модернизации. Статья.

В настоящей статье проанализированы негативные и позитивные аспекты Налогового кодекса Украины как этапа кодификации хозяйственного законодательства. Разработаны направления модернизации Налогового кодекса.

Ключевые слова: Налоговый кодекс, хозяйственное законодательство, модернизация законодательства.

Summary

Zeldina O. R., Gosteva O. Y. Internal Revenue Code: jural problems and directions of its modernization. — Article.

Positive and negative aspects of the Internal Revenue Code as a stage in economy legislation codification have been analyzed in the present article. Directions of the Internal Revenue Code's modernization have been developed.

Keywords: Internal Revenue Code, economy legislation, modernization of legislation.

УДК 346.7:338.439

Н. О. Шигарова

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА ЯК ПРЕДМЕТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В Україні на початку 90-х років була прийнята ринкова модель, заснована на лібералізації економічних відносин, відмові держави від своєї регулюючої ролі, різкому скороченні підтримки реального сектора економіки і соціальної сфери. В основу вказаної моделі лягло спрощене розуміння ринку і ринкових відносин як системи, що функціонує виключно на вільній купівлі-продажі, без будь-якого державного втручання. Такий підхід ніяк не був обґрунтований, що призвело до негативних соціально-економічних наслідків, до наростання кризових явищ в економіці і соціальній сфері. Особливе значення має державне правове регулювання аграрного сектора економіки в умовах становлення і розвитку ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що агропромисловий комплекс і, перш за все, сільське господарство в ринкових умовах займають особливе становище, що не дозволяє повною мірою і на рівних брати участь в міжгалузевій конкуренції. Основна ланка АПК — це низько прибуткове селянське господарство, що залежить від природнокліматичних чинників і має яскраво виражений сезонний, циклічний характер виробництва. До того ж сільськогосподарське виробництво носить біологічний і просторово розосереджений характер, що створює природні кордони концентрації виробництва. Сільське господарство об'єктивно відстає в плані розвитку продуктивних сил у порівнянні з промисловістю; повільніше, ніж інші, адаптується до змінних економічних, технологічних і юридичних умов. Саме тому ринок продовольства як складова агропромислового комплексу потребує всеосяжного правового регулювання та повинен мати власні методи та механізми регулювання, а отже має становити конкретний предмет регулювання.

Питанням правового регулювання ринку продовольства присвячено ряд наукових робіт зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких праці П. П. Борщевського, І. Ю. Бистрякова, М. П. Бутка, А. Г. Грандберга, Б. М. Данилишина, Л. В. Дейнеко, М. І. Долішнього, Дж. Кейнса, А. С. Лісецького, А. Г. Мазура, Л. О. Мармуль, О. М. Могильного, М. М. Паламарчука, О. М. Паламар-